

УДК 621.311

Р.О. Буйний, канд. техн. наук

Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОБҐРУНТУВАННЯ ОБЛАСТІ ВИКОРИСТАННЯ СХЕМ ЕЛЕКТРИЧНИХ З'ЄДНАНЬ РОЗПОДІЛЬНИХ УСТАНОВОК НАПРУГОЮ 330-750 кВ СИСТЕМНИХ ПІДСТАНЦІЙ З ЕЛЕГАЗОВИМИ ВИМИКАЧАМИ І КРУЕ

Розглянуто особливості використання схем електричних з'єднань розподільних установок системних підстанцій напругою 330-750 кВ та обґрунтовано область їх використання у разі застосування елегазових вимикачів і КРУЕ.

Ключові слова: *схема електричних з'єднань, розподільна установка, КРУЕ, системна підстанція.*

Рассмотрены особенности использования схем электрических соединений распределительных устройств системных подстанций напряжением 330-750 кВ и обоснована область их использования в случае применения элегазовых выключателей и КРУЭ.

Ключевые слова: *схема электрических соединений, распределительное устройство, КРУЭ, системная подстанция.*

The features of the use of circuit of electric connections in the distributive devices of system substations are considered by 330-750 kV and the area of their use is reasonable in case of application of SF6-breaker and GIS.

Key words: *electric circuit, distributive device, GIL, power substation.*

Вступ. В [1; 2] обґрунтовано перелік схем електричних з'єднань розподільних установок підстанцій (РУ ПС) напругою 110 кВ і більше з використанням елегазових вимикачів і елегазових РУ (КРУЕ), а також область використання цих схем за економічними критеріями. Проте критерій економічності ПС (мінімуму витрат на спорудження з урахуванням вартості землі) не завжди є вирішальним при виборі тієї чи іншої схеми, особливо на надвисоких напругах, де вагомий внесок здійснюють експлуатаційні витрати та зношувальність ресурсу комутаційної апаратури. Тому обґрунтування схем РУ на надвисоких напругах (330-750 кВ) потребує додаткових досліджень.

Основні матеріали дослідження. В [1; 2] показано, що для РУ напругою 330-750 кВ системних ПС з елегазовими вимикачами і КРУЕ доцільно використовувати три схеми, які задовольняють вимозі стійкості енергосистеми:

- 1) схему «330(500,750)-10» – трансформатори-шини з приєднанням ліній через два вимикачі;
- 2) схему «330(500,750)-11» – полуторну;
- 3) схему «330(500,750)-11М» – полуторну з приєднанням автотрансформаторів без вимикачів до шин.

Результати розрахунку ймовірностей безвідмовної роботи цих схем з елегазовими вимикачами і КРУЕ розраховані за методикою, викладеною в [2], зведені в таблицю 1.

Використовуючи укрупнені показники вартості [3], отримано залежності вартості одного приєднання в схемах «330(500,750)-10», «330(500,750)-11» і «330(500,750)-11М» з елегазовими вимикачами і КРУЕ (рис. 1-3).

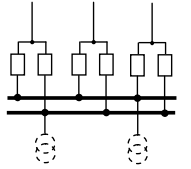
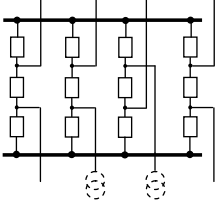
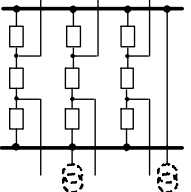
З цих трьох схем найекономічнішою є схема «330(500,750)-11М» за будь-якої кількості лінійних приєднань [2] (рис. 1-3). Проте вона не може бути застосована при 2-х лінійних приєднаннях, оскільки не буде забезпечувати нормальну роботу енергосистеми у разі відключення одного з приєднань.

Слід зазначити, що у кожній з наведених схем при пошкодженні на шинах або при пошкодженні автотрансформатора буде спрацьовувати різна кількість вимикачів, яка залежить від кількості приєднань у схемі. Тому для визначення кількості лінійних приєднань, за якої доцільно використовувати ту чи іншу схему, введемо термін «**зношування комутаційного ресурсу вимикачів схеми**», під яким будемо розуміти кількість відключень вимикачів у схемі за рік. Кращою буде та схема, у якої буде мінімальне зношування комутаційного ресурсу під час відключень вимикачів у разі пошкодження шин і автотрансформаторів.

У таблиці 2 наведено кількість вимикачів, що буде одночасно спрацьовувати у схемах РУ системних ПС.

Таблиця 1

Ймовірності безвідмовної роботи схем електричних з'єднань системних ПС

Шифр схеми	Назва схеми	Умовне зображення схеми	Ймовірність безвідмовної роботи схеми протягом року з вимикачами, передача від ВН до НН / транзит через РУ ВН		
			масляними (повітряними)	елегазовими	КРУЕ
330-10 500-10 750-10	Трансформатор-шини з приєднанням ліній через два вимикачі		$\frac{0,999985}{0,9187}$	$\frac{0,999998}{0,984}$	$\frac{0,9999998}{0,9985}$
330-11 500-11 750-11	Полуторна		$\frac{1}{0,9909}$	$\frac{1}{0,9997}$	$\frac{1}{0,999997}$
330-11M 500-11M 750-11M	Полуторна з приєднанням автотрансформаторів без вимикачів до шин		$\frac{1}{0,9893}$	$\frac{1}{0,99923}$	$\frac{1}{0,999982}$

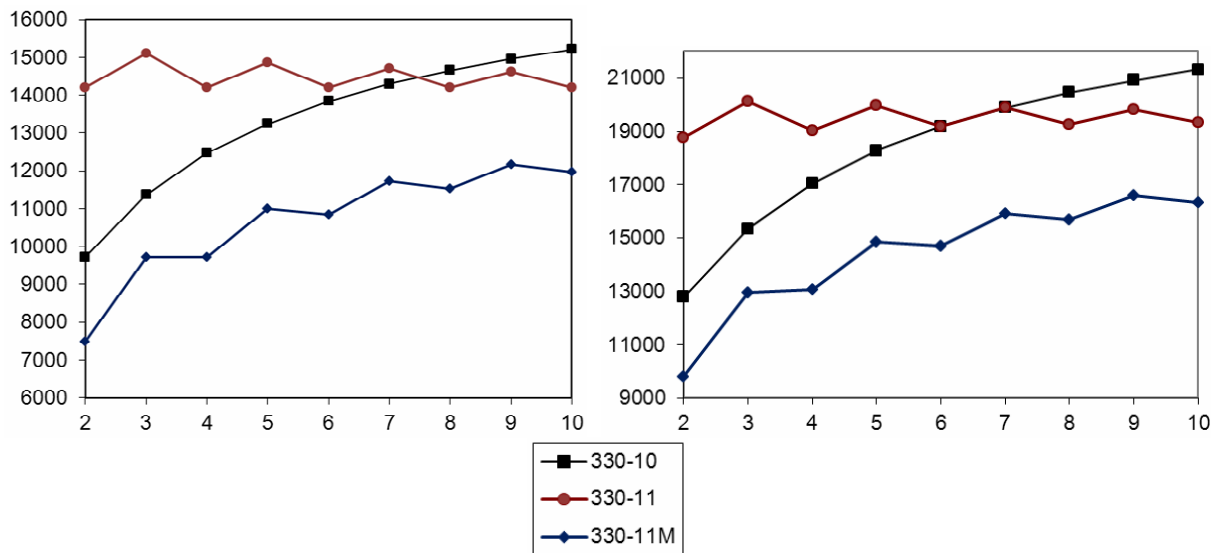

Рис. 1. Залежність вартості одного приєднання (у тис. грн) від кількості лінійних приєднань у схемах «330-10», «330-11» і «330-11М» з елегазовими вимикачами (а) і КРУЕ (б)

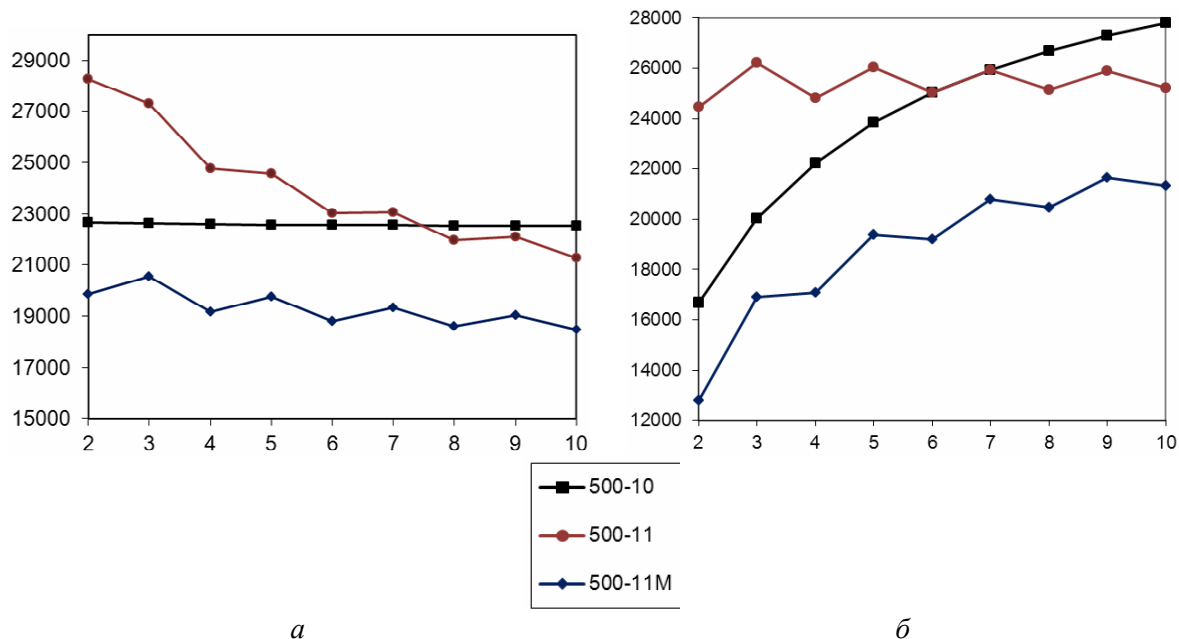

Рис. 2. Залежність вартості одного приєднання (у тис. грн) від кількості лінійних приєднань у схемах «500-10», «500-11» і «500-11М» з елегазовими вимикачами (а) і КРУЕ (б) (без урахування вартості шунтувальних реакторів)

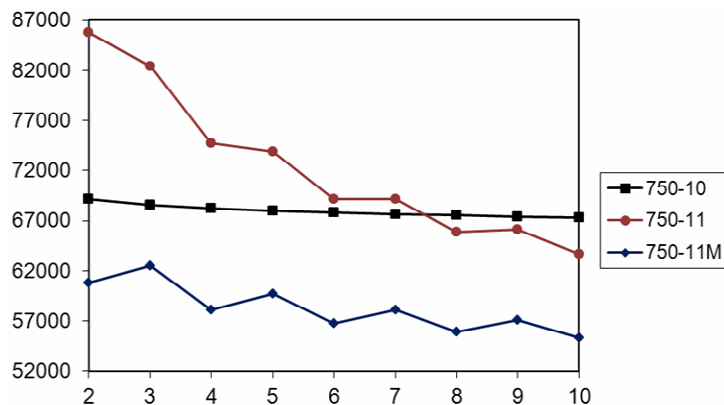

Рис. 3. Залежність вартості одного приєднання (у тис. грн) від кількості лінійних приєднань у схемах «750-10», «750-11» і «750-11М» з елегазовими вимикачами (без урахування вартості шунтувальних реакторів)

Таблиця 2

Кількість вимикачів, що одночасно спрацьовує у схемах РУ системних ПС у разі пошкодження збірних шин та автотрансформаторів

Номер схеми	Кількість вимикачів, що одночасно спрацьовує у разі пошкодження збірних шин/автотрансформатора, шт за кількості лінійних приєднань:								
	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«10»	$\frac{2}{2}$	$\frac{3}{3}$	$\frac{4}{4}$	$\frac{5}{5}$	$\frac{6}{6}$	$\frac{7}{7}$	$\frac{8}{8}$	$\frac{9}{9}$	$\frac{10}{10}$
«11»	$\frac{2}{2}$	$\frac{3}{2}$	$\frac{3}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{5}{2}$	$\frac{5}{2}$	$\frac{6}{2}$	$\frac{6}{2}$
«11М»	$\frac{2}{2}$	$\frac{2}{2}$	$\frac{2}{2}$	$\frac{3}{3}$	$\frac{3}{3}$	$\frac{4}{4}$	$\frac{4}{4}$	$\frac{5}{5}$	$\frac{5}{5}$

Використовуючи частоту відмов збірних шин та автотрансформаторів для схем з відкритими РУ (ВРУ) і елементів КРУЕ напругою 330-750 кВ [1] та кількість вимика-

чів, що буде одночасно спрацьовувати у вищенаведених схемах системних ПС у разі пошкодження збірних шин та автотрансформатора (таблиця 2), розраховано **зношування комутаційного ресурсу** схем «10», «11» і «11М» за формулами:

$$H_{Ш} = \omega_{0Ш} \cdot (n_L + n_T) \cdot N_{Ш},$$

$$H_{АТ} = \omega_{АТ} \cdot N_{АТ},$$

де n_L , n_T – кількість лінійних та трансформаторних приєднань до збірної шини, шт;

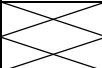
$\omega_{0Ш}$, $\omega_{АТ}$ – частота відмов шини на одне приєднання до неї та автотрансформатора відповідно, рік-1;

$N_{Ш}$, $N_{АТ}$ – максимальна кількість вимикачів, що можуть одночасно спрацьовувати у схемі при пошкодженні збірних шин та автотрансформатора відповідно (без урахування форс-мажорів: неспрацьовування одного з вимикачів), шт.

Результати розрахунків зведено до таблиць 3-4.

Таблиця 3

Зношування комутаційного ресурсу вимикачів у схемах РУ системних ПС з елегазовими вимикачами

Номер схеми	Зношування комутаційного ресурсу вимикачів у разі пошкодження збірних шин/автотрансформатора, шт·разів/рік за кількості лінійних приєднань:								
	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«10»	<u>0,06</u> 0,1	<u>0,12</u> 0,15	<u>0,2</u> 0,2	<u>0,3</u> 0,25	<u>0,42</u> 0,3	<u>0,56</u> 0,35	<u>0,72</u> 0,4	<u>0,9</u> 0,45	<u>1,1</u> 0,5
«11»	<u>0,04</u> 0,1	<u>0,09</u> 0,1	<u>0,09</u> 0,1	<u>0,16</u> 0,1	<u>0,16</u> 0,1	<u>0,25</u> 0,1	<u>0,25</u> 0,1	<u>0,36</u> 0,1	<u>0,36</u> 0,1
«11М»		<u>0,06</u> 0,1	<u>0,06</u> 0,1	<u>0,12</u> 0,15	<u>0,12</u> 0,15	<u>0,2</u> 0,2	<u>0,2</u> 0,2	<u>0,3</u> 0,25	<u>0,3</u> 0,25

Таблиця 4

Зношування комутаційного ресурсу вимикачів у схемах РУ системних ПС з КРУЕ

Номер схеми	Зношування комутаційного ресурсу вимикачів у разі пошкодження збірних шин/автотрансформатора, шт·разів/рік за кількості лінійних приєднань:								
	2	3	4	5	6	7	8	9	10
«10»	<u>0,015</u> 0,1	<u>0,03</u> 0,15	<u>0,05</u> 0,2	<u>0,075</u> 0,25	<u>0,105</u> 0,3	<u>0,14</u> 0,35	<u>0,18</u> 0,4	<u>0,225</u> 0,45	<u>0,275</u> 0,5
«11»	<u>0,01</u> 0,1	<u>0,0225</u> 0,1	<u>0,0225</u> 0,1	<u>0,04</u> 0,1	<u>0,04</u> 0,1	<u>0,0625</u> 0,1	<u>0,0625</u> 0,1	<u>0,09</u> 0,1	<u>0,09</u> 0,1
«11М»		<u>0,015</u> 0,1	<u>0,015</u> 0,1	<u>0,03</u> 0,15	<u>0,03</u> 0,15	<u>0,05</u> 0,2	<u>0,05</u> 0,2	<u>0,075</u> 0,25	<u>0,075</u> 0,25

На рисунках 4-5 зображені залежності зношування комутаційного ресурсу від кількості лінійних приєднань для схем «10», «11» та «11М» з елегазовими вимикачами і КРУЕ у разі пошкодження збірних шин і автотрансформаторів.

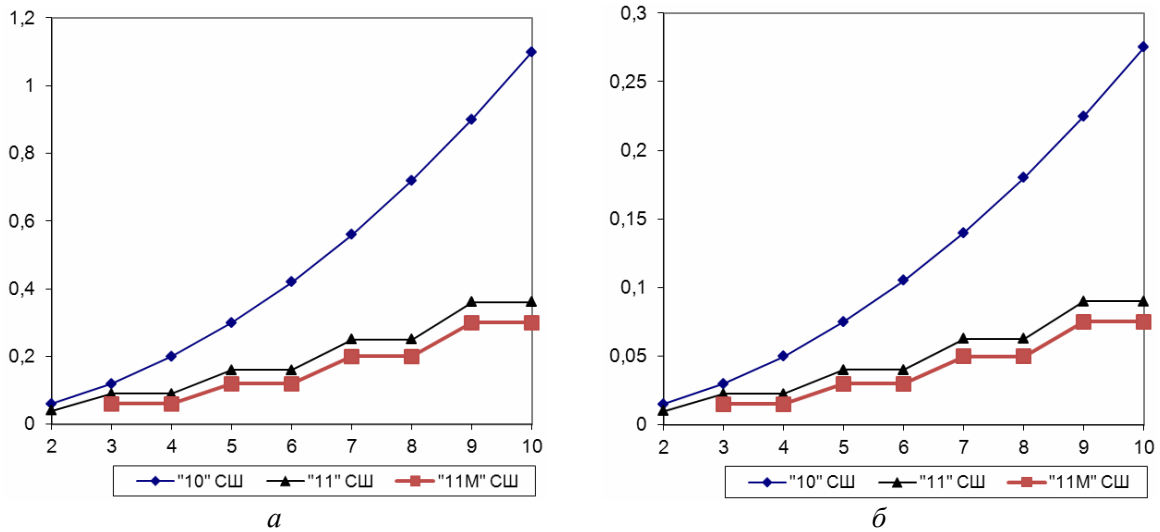

Рис. 4. Зношування комутаційного ресурсу для схем «10», «11» та «11М» з елегазовими вимикачами (а) і КРУЕ (б) залежно від кількості лінійних приєднань при пошкодженні збірних шин

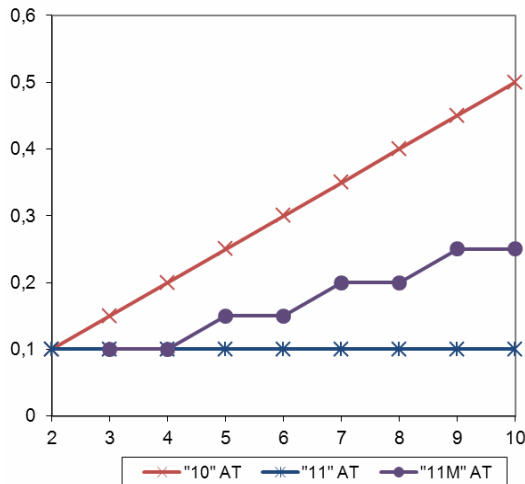

Рис. 5. Зношування комутаційного ресурсу для схем «10», «11» та «11М» з елегазовими вимикачами і КРУЕ залежно від кількості лінійних приєднань при пошкодженні автотрансформаторів

З рисунків 4-5 видно, що для випадку пошкодження збірних шин при 2-х лінійних приєднаннях мінімальне зношування ресурсу має схема «11», а при 3-х і більше – схема «11М». У випадку пошкодження автотрансформатора при 2-х лінійних приєднаннях мінімальне зношування ресурсу мають схеми «10» і «11», при 3-4-х – схеми «11» і «11М», а при 5-х і більше – схема «11».

У таблиці 5 наведено кількість лінійних приєднань, за якої доцільно використовувати одну з трьох схем для РУ системних ПС з елегазовими вимикачами та КРУЕ за різними критеріями.

Таблиця 5

Найдоцільніша схема для РУ системних ПС з елегазовими вимикачами і КРУЕ за різними критеріями

Кількість приєднань	Шифр найдоцільнішої схеми		
	За економічними міркуваннями	У разі пошкодження збірних шин	У разі пошкодження автотрансформатора
2	«10»	«11»	«10» = «11»
≥3	«11М»	«11М»	–
3-4	–	–	«11» = «11М»
≥5	–	–	«11»

Оскільки пошкодження трансформаторів бувають частіше, ніж збірних шин, то можна зробити такі висновки.

Висновки. Для РУ напругою 330-750 кВ системних ПС з елегазовими вимикачами або КРУЕ слід використовувати за кількості лінійних приєднань:

- 2 – схему «330(500,750)-10» – трансформатори-шини з приєднанням ліній через два вимикачі;
- 3-4 – схему «330(500,750)-11» – полуторну;
- ≥5 – схему «330(500,750)-11М» – полуторну з приєднанням автотрансформаторів без вимикачів до шин.

Список використаних джерел

1. Обґрунтування переліку схем електричних з'єднань розподільних установок підстанцій напругою 110 кВ і більше з використанням елегазових вимикачів і КРУЕ / Р. О. Буйний, В. В. Зорін, А. О. Квицинський, В. П. Ключко // Енергетика та електрифікація. – 2012. – № 2. – С. 36-44.
2. Буйний Р. О. Обґрунтування області використання схем електричних з'єднань розподільних установок підстанцій напругою 110 кВ і більше з елегазовими вимикачами і КРУЕ за економічними критеріями / Р. О. Буйний, В. В. Зорін, А. О. Квицинський // Енергетика та електрифікація. – 2012. – № 6. – С. 13-21.
3. СТО 56947007-29.240.014-2008. Укрупненні показателі стоимости сооружения (реконструкции) подстанций 35-750 кВ и линий электропередачи напряжением 6,10-750 кВ.

УДК 331.45:621.316.9

Н.М. Денисова, канд. техн. наук

Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОЦІНЮВАННЯ СТУПЕНЯ ПРОФЕСІЙНОГО РИЗИКУ ПРАЦІВНИКІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

На основі аналізу умов праці працівників електроенергетичних підприємств запропоновано введення системного аналізу виробничих небезпек для оцінювання професійного ризику.

Ключові слова: нещасний випадок, професійний ризик, показник-ризик.

На основании анализа условий труда работников электроэнергетических предприятий предложено введение системного анализа производственных опасностей с целью оценки профессионального риска.

Ключевые слова: несчастный случай, профессиональный риск, риск-показатель.

Based on the analysis of working conditions prompted the introduction of electric utilities production system analysis to assess the risks of occupational exposure.

Key words: accident, occupational risk, the risk indicator.

Вступ. Сучасне життя нерозривно пов'язане з використанням електроенергії. В умовах експлуатації потужних енергосистем, електричних машин і апаратів, розвитку обчислювальної техніки й приладобудування, роботизації та комп'ютеризації виробництва важливого значення набуває проблема в електробезпеці – захисті електротехнічного персоналу та інших осіб, які обслуговують електроустаткування від ураження електричним струмом.

Аналіз загальної кількості виробничих нещасних випадків свідчить, що кількість електротравм становить 1,0-1,5 %, а в енергетиці навіть 3-5 %. Але серед нещасних випадків зі смертельним наслідком електротравмами становлять 20-40 % на виробництві, а в енергетиці до 60 %, займаючи одне з перших місць. При цьому 60-85 % смертельних уражень електричним струмом відбувається в електроустановках напругою до 1000 В (127-380 В), причинами у 75-80 % є „людський фактор”.

Постановка проблеми. Дослідження професійних ризиків зв'язано в першу чергу зі становленням страхових механізмів обов'язкового соціального страхування від нещасних випадків та професійних захворювань та формуванням пенсійних систем. Так, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 59 від 20.12.2011“Про затверджен-